

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора
кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Кузьминчук Наталії Валеріївни

на дисертаційну роботу **Чернікова Дмитра Ігоровича**

«Формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

1. Актуальність теми дослідження.

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються невідповідністю між динамікою сучасного господарського середовища та переважно статичним характером традиційного стратегічного інструментарію. Значна частина наявних підходів зосереджується на формуванні стратегічного плану, ресурсному забезпеченні або оцінюванні фінансових результатів. Водночас недостатньо формалізованими залишаються механізми розпізнавання слабких сигналів, подолання організаційної інерції, реконфігурації ресурсів і перетворення управлінської реакції на безперервний адаптивний цикл.

Наукова проблема посилюється тим, що наявність ресурсів сама по собі не гарантує стратегічної життєздатності підприємства. За однакового фінансового або виробничого потенціалу суб'єкти господарювання можуть істотно відрізнитися швидкістю ухвалення рішень, здатністю використовувати ринкові можливості, готовністю персоналу до змін і спроможністю адаптувати бізнес-процеси. Тому введення поведінкової складової та концепції динамічних здатностей до структури організаційно-економічного механізму є методологічно виправданим, оскільки воно дає змогу поєднати об'єктивні економічні параметри з адаптивною якістю управлінської системи.

Зважаючи на це, дисертаційна робота Чернікова Д.І. на тему «Формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку

підприємства», має теоретичний і практичний інтерес, є своєчасною та актуальною.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Ознайомлення з дисертаційною роботою Чернікова Д. І. дає підставу стверджувати про достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій. Зміст дисертаційної роботи охоплює всі ключові аспекти теми.

Обґрунтованість отриманих у дисертаційному дослідженні результатів підтверджується використанням сучасних методів дослідження (аналізу та синтезу, наукової абстракції, системного підходу, економічного аналізу та порівняння, економіко-математичного моделювання, сценарного прогнозування тощо), широкою апробацією результатів дисертаційної роботи на міжнародних науково-практичних конференціях, впровадженням результатів у практичну діяльність підприємств.

У дисертаційній роботі використані результати особистих спостережень автора та значна кількість літературних джерел, зібрано і опрацьовано великий обсяг статистичної інформації.

Науковий і методичний рівень дисертації відповідають вимогам МОН України. Назва дисертації адекватно відображає її зміст.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі сформульовані мета і завдання дослідження, обґрунтована наукова та практична цінність дисертаційної роботи, наведені дані щодо апробації її результатів та зазначені публікації здобувача (с. 24–32).

Перший розділ присвячено дослідженню науково-теоретичних аспектів формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства. Пропонуються авторські підходи до визначення термінів «стратегія» (с. 44) та «організаційно-економічний механізм» (с. 50). Особливістю авторського підходу до формування організаційно-економічного

механізму стратегічного розвитку підприємства є поєднання поведінкової та адаптивної складових, в рамках чого здобувачем використано метод динамічних здатностей як підґрунтя сталого розвитку підприємств.

У другому розділі проведено аналіз сучасного стану стратегічного розвитку підприємств (с. 98–114), виконано імітаційне моделювання факторів макро-впливу на стратегічний розвиток підприємств у середовищі AnyLogic (с. 116–130). Автором здійснено апробацію методичного підходу до оцінки динамічних здатностей на базі 4 підприємств Харківського регіону (с. 131–143). Цікавим є підхід автора до побудови стратегічних профілів підприємств на основі динамічних здатностей (с. 145–150).

У третьому розділі здобувачем запропоновано організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства (с. 179–191), який являє собою структуровану систему, що поєднує різні підходи, методи, важелі та інструменти для ефективного управління стратегічним розвитком підприємства. Запропоновано науково-методичний підхід до оцінки стратегічного розвитку підприємства на основі формування матриці стратегічного вибору підприємства (с. 193–199). У дисертаційній роботі розроблено рекомендації щодо удосконалення стратегічної діяльності підприємств з урахуванням їх динамічних здатностей та апробовано на чотирьох досліджуваних підприємствах (с. 200–207).

Висновки дисертації органічно впливають з матеріалів наукового дослідження та адекватно відображають його результати.

Додатки містять відомості про впровадження результатів дисертаційного дослідження, систематизацію теоретичних підходів до визначення понятійного апарату дисертаційного дослідження, методичний інструментарій оцінки динамічних здатностей, матриця виборів стратегій для досліджуваних підприємств.

Аналіз змісту анотації дозволяє стверджувати про її відповідність основним положенням, що викладені в тексті дисертації. Анотація не містить положень чи ідей, які не зазначені в основному тексті дисертації.

Дослідження має теоретичний, аналітичний і прикладний аспекти. Головна ідея дисертації простежується в усіх розділах роботи. Тема дисертаційної роботи, її мета і визначені завдання повністю розкриваються у змісті дисертації.

3. Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Достовірність та наукова новизна дослідження не викликають сумнівів. Зміст дисертаційної роботи свідчить про суттєвий внесок автора у розвиток досліджуваної проблематики та значну новизну наукового доробку.

У рамках вирішення завдань дисертаційного дослідження отримано результати, що характеризуються науковою новизною:

- вперше запропоновано концептуально-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства, що, на відміну від існуючих, ґрунтується на інтеграції поведінкового підходу та концепції динамічних здатностей, містить п'ять складових (ринкова, фінансово-економічна, інноваційно-інвестиційна, організаційно-ресурсна, поведінкова), що дає змогу обґрунтовувати адаптивні стратегічні напрями його розвитку залежно від внутрішнього потенціалу, сили впливу зовнішнього середовища, рівня сформованості динамічних здатностей і прогнозованої результативності управлінських рішень (с. 180–190);

- удосконалено методичний підхід до оцінювання стратегічного розвитку підприємства, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на розрахунку інтегральних показників динамічних здатностей за ринковою, фінансово-економічною, інноваційно-інвестиційною, організаційно-ресурсною та поведінковою складовими, що дозволяє визначити загальний рівень розвитку підприємства та асиметрію його функціональних складових (с. 131–144);

- удосконалено науково-методичний підхід до формування стратегічного профілю підприємства, що поєднує інтегральне оцінювання п'яти складових динамічних здатностей, визначення стратегічних переваг і точок ризику, а також побудову матричних карт стратегій залежно від рівня розвитку

підприємства та типу впливу зовнішнього середовища з метою забезпечення його конкурентоспроможності та стійкого розвитку на ринку (с. 145–152);

- дістало подальшого розвитку визначення поняття організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства як специфічної системи організаційних та економічних елементів, спрямованої на проектування, забезпечення, реалізацію й коригування довгострокових змін підприємства відповідно до обраної стратегії (с. 66);

- дістало подальшого розвитку структуризація складових стратегічного розвитку підприємства шляхом виокремлення ринкової, фінансово-економічної, інноваційно-інвестиційної, організаційно-ресурсної та адаптивної складових, що дозволяє пов'язати оцінювання стану підприємства з формуванням його динамічних здатностей і конкурентоспроможності (с. 132–139).

4. Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні результати дисертаційної роботи та усі елементи наукової новизни опубліковані у 18 наукових роботах, з яких 6 статей опубліковані у виданнях, зазначених в переліку наукових фахових видань України (категорія Б); 3 статті – у колективних монографіях; 9 тез доповідей, опублікованих у матеріалах міжнародних наукових конференцій.

Усі наукові результати дисертації отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, що є особистим здобутком автора.

5. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Теоретико-прикладне значення результатів дослідження полягає в обґрунтуванні та розробці теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій з удосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства.

Прикладне значення дисертаційної роботи полягає в авторському підході до формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства, а також у наведеному в дисертації науково-методичному інструментарію оцінки стратегічного розвитку промислових підприємств.

Дисертація виконана відповідно до науково-дослідних тем: Харківського національного університету радіоелектроніки, зокрема науково-дослідної роботи «Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку та економічної безпеки суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0122U000510, 2022–2025 рр.); Наукової установи «Науково-дослідний центр сталого розвитку» у межах теми «Формування концепції сталого розвитку» (номер державної реєстрації 1023U103241), як виконавець підрозділу «7.2 Формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств в умовах сталого розвитку» (довідка від 10.04.2026 № 100426564-32).

Практичне значення дисертації підтверджується їх апробацією на дев'яти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також впровадженням у діяльність підприємств, організацій та органів державного управління.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Ознайомлення з дисертацією та науковими публікаціями Чернікова Дмитра Ігоровича, у яких висвітлено основні наукові результати, дає підстави стверджувати, що автор дотримується принципів, норм академічної доброчесності.

У результаті аналізу роботи не виявлено ознак порушення принципів академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації.

Дисертаційна робота містить посилання на джерела інформації у кожному випадку використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень.

Аналіз змісту та структури дисертаційної роботи, викладених в ній теоретичних положень, науково-методичних і прикладних розробок, дозволяють оцінити її позитивно. Дисертація за своїм змістом повністю відповідає меті та поставленим завданням дослідження, матеріал викладено у логічній послідовності, науковим стилем, українською мовою, оформлено відповідно до вимог.

У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, доцільно звернути увагу на наступні дискусійні положення, зокрема:

1. Здобувачем у роботі для інтерпретації інтегральних оцінок динамічних здатностей підприємств застосовано шкалу бажаності Харрінгтона з п'ятьма інтервалами – від критично низького до дуже високого рівня (табл. 2.11, с. 138). Доцільно було б в роботі навести окремо емпіричні процедури калібрування меж саме для динамічних здатностей українських промислових підприємств.

2. У дисертаційному дослідженні в процесі імітаційного моделювання факторів макровпливу на стратегічний розвиток підприємств автором сформовано регресійно-динамічну модель за коротким річним часовим рядом 2012–2025 рр.; із початкових шістнадцяти факторів до підсумкового рівняння включено чотири змінні (с. 116–128). За такої кількості спостережень високе значення коефіцієнта детермінації саме по собі не усуває ризик нестійкості коефіцієнтів і перенавчання моделі, що потребує додаткового обґрунтування відсутності надмірної чутливості моделі до окремих років.

3. У другому розділі дисертації автор охоплює період докризових років, пандемічний шок і повномасштабну війну, що створює ймовірність структурних зламів (с. 98–114). Робота б більш виграла, якби здобувач у розрахунках розмежував означені періоди.

4. Слід зазначити, що по тексту дисертаційної роботи наявні кілька технічних і стилістичних неточностей, зокрема на рис. 3.7 у організаційно-економічному механізмі однією зі складових динамічних здатностей виокремлено поведінкову складову, в той же час на рис. 3.4 «структурно-

логічна схема управління стратегічним розвитком підприємств...» в складових динамічних здатностей вказано адаптивну складову.

5. У другому розділі дисертаційного дослідження вплив зовнішнього середовища оцінюється за загальнодержавними макроекономічними показниками (с. 117–131), тоді як апробацію комплексного показника динамічних здатностей здійснено на чотирьох промислових підприємствах Харківського регіону (с. 136–167). За такої побудови потребує додаткового обґрунтування перехід від параметрів національної економіки до управлінських висновків щодо конкретного підприємства, адже регіональні безпекові, інфраструктурні та логістичні умови можуть істотно модифікувати дію однакових макрофакторів.

Проте зазначені зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

8. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Чернікова Дмитра Ігоровича на тему «Формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, враховує нові теоретичні, методичні та практичні підходи до вирішення актуального наукового завдання щодо удосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства. Роботу позитивно відрізняє продумана структура, чіткість і логічність розв’язання проблеми дослідження, обґрунтованість та аргументованість методів і підходів щодо вирішення поставлених завдань.

Ураховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значущість сформульованих положень і висновків, можна констатувати, що дисертаційна робота Чернікова Дмитра Ігоровича на тему «Формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства» відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Черніков Дмитро Ігорович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу, менеджменту
та підприємництва Харківського
національного університету
імені В. Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України

Наталія КУЗЬМИНЧУК

Підпис Наталії Кузьминчук засвідчую

Ва Начальник відділу кадрів

Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Олена ГРОМИКО

Громико Леба

